

بیمه مسئولیت حقوقی

قبل از بحث در موضوع بیمه مسئولیت حقوقی و چگونگی آن لازم است برای روشن شدن ذهن خوانندگان محترم مختصر توضیحی در باب مسئولیت حقوقی و انواع آن داده شود .
مسئولیت حقوقی گاهی در نتیجه قرارداد های خصوصی و تعهدات ایجاد می شود . این نوع مسئولیت را مسئولیت قراردادی 'Responsabilite' Contractuelle می نامند از جمله مسئولیت های قراردادی مسئولیت شغلی 'Responsabilite' professionnelle است .
گاهی مسئولیت حقوقی ناشی از عدم اجرای مقررات قانونی است که در این صورت مسئولیت قانونی 'Responsabilite' legale یا 'Responsabilite' delictuelle نامیده می شود .

مسئولیت قانونی بر دو قسم است : مسئولیت مدنی و مسئولیت جزائی . در اثر تخلف از قوانین مدنی مسئولیت مدنی 'Responsabilite' civile در نتیجه اعمالی که مشمول قرات قوانین جزائی است مسئولیت جزائی 'Responsabilite' penale تولید می گردد .
بطور کلی هر کس خسارت و یا ضرری بغير وارد آورد مسئول است و باید خسارت وارده را جبران نماید ولیکن ممکن است این خسارت بالمباشره و مستقیم وارد شود و یا بطور غیر مستقیم و باتسبیب در صورت اول یعنی وقتی که خسارت مستقیماً بوسیله بکنفر بدیگری وارد شود مسئول خسارت معین و مشخص است ولی در صورت دوم یعنی در مورد خسارت غیر مستقیم و باتسبیب تعیین و تشخیص مسبب حقیقی و واقعی امر بسیار مشکل و پیچیده ای است و بموجب تعریف مذکور نیز میتوان مسئولیت را بر دو قسم تقسیم نمود :

۱ - مسئولیت شخصی 'Responsabilite' subjective

۲ - مسئولیت موضوعی 'Responsabilite' objective

در مسئولیت شخصی بطوریکه گفته شد مسئول معین است و مستقیماً با حادثه ای که موجب خسارت شده رابطه دارد در این نوع مسئولیت از نظر حقوقی هیچگاه اشکالی تولید نمی شود و مسئول قانونی باید جبران خسارت و یا ضرر و زیان وارده بغيرا نماید ولی در مسئولیت موضوعی مسئول مستقیماً رابطه با حادثه ای که موجب خسارت شده ندارد مثلاً کاری که در موقع کار در کارخانه دستش قطع می شود با اینکه صاحب کارخانه مسئول واقعی است کارگر نمیتواند او را مسئول بداند و مطالبه خسارت نماید زیرا صاحب کارخانه مستقیماً مسبب نبوده و عملی نکرده است که موجب قطع دست کارگر شده باشد و در حقیقت مسئولیت مدنی ندارد . در قرن نوزدهم در نتیجه پیشرفت علم و

صنعت مسئولیت موضوعی مورد توجه علمای حقوق ممالک مترقی واقع گردید و باین نوع مسئولیت پی بردند و مفهوم آن در قسمتی از قوانین آنها منعکس شد از جمله قوانین مربوط به حوادث کار - حوادث راه آهن - حوادث اتومبیل و غیره .

اگر چه در قانون مدنی ما در مبحث تسبیب مسئولیت موضوعی بیش بینی شده ولی بواسطه نواقص قانون در این قسمت غالباً قضات در قضایای راجعه به تسبیب با اشکالات زیادی مواجه میشوند و تصمیمات مختلف و متضادی اتخاذ مینمایند و عملاً وقتی مسبب را مسئول میدانند و او را محکوم بچهران خسارت می نمایند که تصور و یا تفصیری متوجه او گردد که در خسارت وارده مؤثر باشد و الا حکم بر عدم مسئولیت مسبب صادر می نمایند و بالتجربه حق متضرر و زیان دیده تضییع میگردد و این رویه دور از انصاف و عدالت است و بهمین لحاظ در تاریخ ۱۳۲۷/۱۲/۱۶ جناب آقای سروری وزیر دادگستری وقت در پریس فطلی دیوان عالی کشور برای رفع این نقیصه قانونی و قابلیت اجراء اصل تسبیب قانون مدنی لایحه ای مشتمل بر ۲۶ ماده تهیه و بمجلس پانزدهم تقدیم نمودند که متأسفانه مسکوت مانده و تصویب نرسید و بعداً هم بآن لایحه مفید توجهی نشد .

مسئولیت حقوقی یکی از مباحث مهم حقوق است که راجع بآن کتابهای مفصل و مبسوط نوشته شده و شایان بحث بیشتر و دقیق تری است ولی در اینجا بیش از این بسط مقال جایز نیست زیرا موضوع مقاله بیمه مسئولیت حقوقی بوده و نه مسئولیت حقوقی و آنچه فوقاً ذکر شد از جهت تشریح و تبیین بیمه مسئولیت و درک موضوع ضرورت داشت اینک میبپردازیم باصل مطلب که بیمه مسئولیت حقوقی است .

بیمه خسارات را بطور کلی میتوانیم بدو قسم تقسیم نماییم :

- ۱ - بیمه خسارات ناشیه از اتلاف و با از بین رفتن حقوق اشخاص اعم از حقیقی یا حقوقی .
 - ۲ - بیمه خساراتی که در نتیجه مسئولیت حقوقی اشخاص حقیقی یا حقوقی ایجاد میگردد .
- مالکی که خانه خود را در مقابل آتش سوزی بیمه می نماید در حقیقت حق مالکیت خود را نسبت به خانه بیمه مینماید و یا تاجری که مال التجاره و اموال خود را بیمه مینماید حق مالکیتی که نسبت باموال منقول خود دارد بیمه مینماید .

در دو مثال مذکور خسارات ناشی از اتلاف حقوق قانونی اشخاص است . خسارات بیمه شده ممکن است بر عکس در اثر اتلاف و یا تفریط حقوق نبوده و در نتیجه مسئولیت حقوقی اشخاص بوجود آید .

مثلاً وقتی مستاجر که در مقابل موجر مسئول حفظ و نگاهداری عین مستاجر است محل مورد اجاره را در مقابل خسارات ناشی از حریق بیمه مینماید می توانیم بگوئیم مسئولیت حقوقی که نسبت به خود اجاره در مقابل موجر دارد بیمه مینماید .

با متصدی حمل و نقل که حمل اشیاء و مال التجاره را بعهده میگیرد اگر اشیاء و مال التجاره را در مقابل حوادث حمل و نقل بیمه نماید چون قانوناً مسئول حوادث و تقصیراتی است که در مدت حمل و نقل واقع می شود مسئولیت قانونی خود را بیمه کرده است . همچنین است بیمه خسارات ناشی از حوادث و تصادفات و سوانح نقلیه .

بنابراین میتوانیم بیمه مسئولیت حقوقی را چنین تعریف کنیم :

بیمه مسئولیت حقوقی عبارت است از بیمه خسارت مالی یا جانانی اشخاص ثالث ناشی از مسئولیت حقوقی بیمه گذار و بعبارت دیگر قرارداد بیمه مسئولیت حقوقی قراردادی است که بواسطه آن

بیمه گر بیمه گذار را تضمین می نماید در مقابل ادعای ضرر و زیان اشخاص ثالث بمناسبت مسئولیت حقوقی بیمه گذار در موضوع معینی .

از جمله بیمه مسئولیت حقوقی ظاهراً چنین استنباط می شود که بیمه گذار باید حتماً در امر معینی مسئول باشد تا بیمه گر خسارات مورد مطالبه شخص ثالث را بپردازد و هرگاه مسئولیت حقوقی بیمه گذار محرز و مسلم نباشد خسارت شخص ثالث قابل پرداخت نیست در صورتی که با مختصر دقت و امان نظر در اساس موضوع می توان بر برد که این تعبیر صحیح نیست و اثبات مسئولیت حقوقی بیمه گذار شرط پرداخت خسارت ادعای شخصی ثالث نمی باشد و منظور از قرارداد های بیمه مسئولیت حقوقی آن است که بیمه گذار در مقابل هر گونه ادعای خسارت و با ضرر و زیان شخص ثالث با فرض اینکه واقعا هم مسئول نباشد تا مین داشته باشد .

تا بر این به مجرد اینکه از طرف شخص ثالث بمناسبت مسئولیت حقوقی بیمه گذار در امر بخصوصی خسارتی ادعا شد آنگاه اینکه ثالث مراجع قضائی مراجعه نماید و باید درن مراجعه به مراجع قضائی خسارت مطالبه شود بیمه گر باید خسارت را بپردازد و از این جهت است که عده ای از متخصصین امور بیمه و نویسندگان مسائل حقوقی معتقدند که اصطلاح (بیمه مسئولیت حقوقی) اساساً صحیح نبوده ورافی بخصود نمی باشد ولی نظر باینکه بیمه مسئولیت حقوقی مصطلح است بجای آن جمله دیگری نمیتوان استعمال کرد منتها باید بمفهوم آن توجه داشت .

دراث فعالیت حریت انگیز و روز افزون بشر مخاطرات و خسارات روز بروز و تزیاید میکند و به همین لحاظ است که بیمه مسئولیت های مختلف و گوناگون در کشورهای مترقی فوق العاده توسعه پیدا کرده است و بیمه های مسئولیت ممکنست بری Terrestre و یادر بانی Maritime و یارودخانه Fluviale و با هوائی Aérienne باشد .

بعضی از علمای حقوق و اقتصاد معتقدند اصولاً بیمه مسئولیت حقوقی مخالف نظم عمومی جامعه است و قرارداد های بیمه مسئولیت در قسمتی از امور جزائی سندیت و اعتبار ندارد و در این خصوص بحث مفصلی نموده اند که در ضمن ذکر تاریخچه بیمه مسئولیت حقوقی باین قسمت نیز اشاره خواهیم نمود .
تاریخچه مسئولیت حقوقی

در قرن هفدهم به علت تصادم زیاد کشتیهای تجارتی خسارات فوق العاده ای بمالکین کشتیها که مسئول جبران خسارات وارده بر اثر تصادم بودند تحویل میگردد باین لحاظ بموجب ماده ۲۸ فرمان سال ۱۶۸۱ در فرانسه مالکین کشتیها توانستند در مقابل خسارات مالی و جانی شخص ثالث ناشی از تصادمات فرمانده کشتی که منجر بتصادم کشتیها میگردد بیمه شوند و باین ترتیب اولین دقمه بیمه مسئولیت حقوقی در موضوع تجارت دریائی در فرانسه ظاهر گردیده است .

مأخذه ماده ۳۵۳ قانون تجارت فرانسه نیز همان ماده ۲۸ فرمان سال ۱۶۸۱ میباشد .
این نوع بیمه ، بیمه مسئولیت فعل دیگری است (Responsabilite' du fait d'autrui)
باینکه طبق ماده فرمان مزبور بیمه مسئولیت شخصی و هر قسم بیمه تصدیرات از جهت اینکه مخالف نظم عمومی و منافی اصول اخلاقی تشخیص داده شده بود ممنوع گردید معذک بیمه مسئولیت تصدیرات و یا خطاهای شخصی بشد بمعمول گردید

در سال ۱۸۷۶ کابانی بیمه سلطنتی فرانسه برای اولین مرتبه بنا بدخواست مستأجری و راجاره را برای خسارات ناشی از حریق که طبق قانون مسئول آن در مقابل مالک مستأجر (بیمه گذار) میباشد بیمه نمود و همچنین مسئولیت مستأجر را در مقابل خسارات وارده بمسایگان مستأجر به علت سربایت حریق بخانه های آنها بیمه کرد .

در ۲۴ اوت سال ۱۸۲۱ رئیس شورایی پاریس دستور داد صاحبان وسائط نقلیه روزانه مبلغی بپردازند و در صندوق مخصوصی جمع آوری شود تا از آن محل خسارات و غرامات شخص ثالث ناشی از وسائط نقلیه پرداخته شود .

در سال ۱۸۵۲ کمیانی بیمه اتومدون (Automedon) و کمپانی لاسن (La Seine) مسئولیت مالکین اسبها و کالسکهها و درشکها و چهارچرخهها را در مقابل خسارات مالی و جانی که بسبب آنها باشخاص ثالث وارد میگردد بیمه نمودند .

به علت اختلافاتی که مابین بیمه گذاران و کمپانیهای بیمه در خصوص قراردادهای بیمه مسئولیت حقوقی ایجاد شده بود موضوع بیمه مسئولیت در محاکم فرانسه مطرح گردید و سندیت و اعتبار اینگونه قراردادها از نظر قضائی مورد بحث واقع شد و نظریات و عقاید مختلفی ابراز گردید . محکمه تجارت پاریس در تاریخ ۲۱ اوت ۱۸۴۴ باین استدلال که این قبیل قراردادها برخلاف نظم عمومی و اصول اخلاقی بوده و مشوق افراد با اعمال و غفلت و مسامحه کاری میباشد حکمی مبنی بر عدم اعتبار قراردادهای بیمه مسئولیت حقوقی صادر نمود و کمپانی بیمه (Automedon) از این حکم استیناف داد و بامداخله عددهای از مشاورین قضائی و وکلای معروف دادگستری محکمه استیناف پاریس بوجه حکم بدو درخواست تجدیدنظر ۱۸۴۵ حکم مورخه ۲۱ اوت ۱۸۴۲ صادره از محکمه تجارت پاریس را فسخ کرد و اعتبار قراردادهای بیمه مسئولیت حقوقی را تصدیق و تأیید نمود و در ضمن حکم متذکر شد که قراردادهای مذکور برخلاف نظم عمومی نیست مشروط بر اینکه تقصیرات عمدی بیمه نشود و مانع از اجرای مجازات مرتکبین قتل و ضرب و جرح نگردد .

به مدافعت در این حکم (سال ۱۸۴۵) قراردادهای بیمه مسئولیت حقوقی معتبر شناخته شد و از اواخر قرن نوزدهم بجهت بسط مسئولیتها و تنوع تقصیرات بیمه مسئولیت حقوقی پیشرفت قابل ملاحظه ای کرد .

نسبت به حوادث کار چون مسئولیت کارفرما مسئولیت موضوعی بود کارگری که در حین انجام کار در کارخانجات خسارت ببدن برای اینکه کارفرما را ملزم بجبران خسارت بنماید ساگر بر بود تقصیر کارفرما را ثابت نماید چون اثبات تقصیر کارفرما بانترجه بمسئولیت موضوعی اوقانونا مشکل بود و شکایت کارگران ب نتیجه نمی رسید کارفرمایان عموماً از بیمه کردن خسارات وارده بکارگران در حین انجام کار خودداری میکردند .

به ادای تصویب قانون مربوط بمسئولیت کارفرمایان در سال ۱۸۹۸ کارفرما مسئول کلیه خسارات وارده بکارگران که ناشی از کار باشد شناخته شد از این تاریخ بود که صاحبان کارخانهها و کارگاهها اقدام به بیمه نمودن خسارات وارده بکارگران در حین انجام کار و جبران اخیری بیمه مسئولیت خود در مقابل خسارات ناشی از کار نمودند .

از اوایل قرن بیستم اکتشافات علمی و صنعتی باعث حوادث و خسارات بیشمار گردید و بیمه مسئولیت های مختلف مخصوصاً بیمه مسئولیت شفلی (مسئولیت شفلی اطباء و جراحان - مهندسان و معماران - سردفتران و وکلای دادگستری - مؤسسات و شرکتهای حمل و نقل مال التجاره و مسافران بری) معمول و متداول گردید .